



ISSN: 2149-0821

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science

Yıl: 5, Sayı: 31, Aralık 2018, s. 293-311

Dr. Öğr. Üyesi Ziya İNCE

Namık Kemal Üniversitesi, Coğrafya Bölümü, ziyaince@hotmail.com

Prof. Dr. Ramazan ÖZEY

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği Öğretim Üyesi

TÜRKİYE’DE ve HOLLANDA’DA COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ FİZİKİ YAPI VE GÖRSEL İÇERİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI¹

Özet

Ders kitapları günümüz eğitim ve öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmez kaynaklarıdır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin yararlandığı iyi bir ders kitabı aynı zamanda dersin ana kaynağını oluşturmaktadır. Bu kadar büyük öneme sahip ders kitaplarının coğrafya disiplinde de önemi büyüktür.

Bu araştırma da Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya ders kitapları fiziki yapı ve görsel içerik açısından birbiri ile karşılaştırılarak incelenmiştir. Araştırmanın evrenini Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya ortaöğretim ders kitapları oluşturur iken, her iki ülkeden seçilen birer ders kitabı araştırmanın örneğini oluşturmaktadır. Araştırma nitel bir araştırma olup doküman incelemesi yöntemi uygulanmış ve betimsel analiz yapılmıştır.

Yapılan inceleme neticesinde Türkiye ortaöğretim coğrafya ders kitaplarının Hollanda coğrafya ders kitaplarından, fiziki yapı ve görsel içerik açısından zayıf kaldığı görülmüş, bu sebeple coğrafya ders kitaplarımızın yapı ve içeriğinin bir an önce iyileştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Eğitimi, Coğrafya Öğretimi, Coğrafya Ders Kitabı, Hollanda Coğrafya Ders Kitapları, Eğitim araçları.

¹ Bu makale yazarların 23. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayında sunulan “Türkiye Hollanda Coğrafya Eğitiminde Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarının Karşılaştırılması” bildirisinin geliştirilmesi ile oluşturulmuştur. Ayrıca yazarın doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

COMPARISON OF PHYSICAL STRUCTURE AND VISUAL CONTENT OF GEOGRAPHY TEXTBOOK IN TURKEY AND THE NETHERLANDS

Abstract

Textbooks are an indispensable source of today's education and training activities. A good textbook that teachers and students use comprises the main source of the lesson at the same time. The textbooks having such a great importance are also important in geography discipline.

In this research, geography textbooks in the Netherlands and Turkey have been examined in terms of physical structure and visual content by being compared with each other. Research in geography secondary education in Turkey and the Netherlands creates textbooks while one each from both countries constitutes the selected sample of the textbook research. Research is a qualitative research that document review method was applied and descriptive analysis was done.

As a result of the investigation geography textbooks of secondary education in Turkey have been seen weaker than the geography textbooks in the Netherlands, in terms of physical structure and visual content. It has concluded that the physical structure and content of geography textbooks needed to be improved as soon as possible.

Keywords: Geography Education, Teaching Geography, Turkey Geography Textbooks, The Netherlands Geography Textbooks, Teaching tools

1. GİRİŞ

Eğitim; bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Güneş, 2015, s. 137), (Demirel, 2012, s. 45), (Öncül, 2000, s. 391). Çünkü, eğitim belirlenen hedefleri gerçekleştirebilmek için girdi, süreç, çıktı ve kontrol gibi değişik öğelerden oluşmaktadır. Öğretim ise, Kılıç tarafından okullarda planlı ve programlı, bir öğretmen gözetiminde, önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda yapılan düzenli eğitim etkinlikleri (Kılıç, 2006, s. 38) şeklinde tarif edilmiştir.

Eğitim ve öğretim için gerekli olan her şey eğitim sisteminin girdisini oluşturur. Örneğin okul, öğrenci, öğretmen, çalışanlar, sınıf, sıra, servis, yönetim, ders programları, *ders kitapları* ve yardımcı materyaller gibi her tür etken girdi olarak görülebilir.

Ders kitapları hem Milli eğitim Bakanlığı hem de bilim insanları tarafından farklı şekillerde tarif edilmiştir. Türk Tarih Kurumu Sözlüğünde; “Yazılmış ya da basılmış yaprakların bir araya getirilmesi ile oluşan dergi” (TTK, 1981, s. 497) olarak tarif edilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Ders Kitapları Yönetmeliği’nde ise ders kitapları Kurulca, örgün ve yaygın eğitim ve öğretim kurumlarında okutulması uygun bulunan kitap (MEB, 2015) olduğu ifade edilirken, Longman İngilizce sözlüğünde ders kitabı; öğrencilerin derslerinde düzenli olarak takip ettikleri kitap (Longman, 2003, s. 360) şeklinde tanımlanmaktadır.

Ders kitabı Sistemli bir şekilde düzenlenmiş ve belli bir derste kullanılmak üzere hazırlanmış başlıca kaynak (Güneş, 2015, s. 113), (Öncül, 2000, s. 308) olmakla beraber,

sürekliliği, doğruluğu ve değişkenliği tartışılabilen bir olgu olan bilginin, görsel, algısal, ussal ve zihinsel kazanımların toplamı (Demirel, 2012, s. 34) olarak ta düşünülebilir.

Kitap insana içinde yaşadığı toplumun değerini, hak ve sorumluluklarını öğretir. Yurt ve dünya problemlerini tanıma, yorumlama, analiz ve sentez yapmasını sağlar. Böylece küreselleşen dünyada bireyi ayakta tutacak bilgi, beceri ve donanımı sağlar (Kılıç, 2006, s. 39).

Doğanay; ders kitabını, bir dersin eğitim programları, amaçları, ilke ve yöntem ve ders konularına göre hazırlanmış temel bir bilgi kaynağı olduğu, bu kaynağa geçmişte asli kaynak dendiğini (Doğanay, 2002, s. 219) ifade etmiştir.

Ders kitapları, öğretim sırasında, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynak olma özelliğini taşıdığı gibi, sınıf içi öğrenme-öğretme etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkilere sahiptir (Kılıç & Seven, 2003, s. 19).

Mozakoğlu’nun belirttiği üzere eğitim aracılığı ile hangi kavramların nasıl verileceği temel bir sorun olarak karşımıza çıkar (Mozakoğlu, 2006). Ders kitapları, program ile öğrenci arasında köprü kuran temel materyal (Küçükahmet, 2003, s. 13) olduğundan eğitimdeki kavramlar ve yol haritaları bu kaynak ile beraber doğru şekilde tespit edilmiş olur.

Kalabalık sınıflarda zaman zaman öğretmenlerin öğrencilerine yeterince rehberlik yapamadığı durumlarda ders kitapları öğrencilerin ihtiyaç duyduğu açığı kapatabilir. Öğrenciler temel bilgileri ders kitaplarından kazanırken kitap dışı bilgileri nereden bulacakları konusunda da ders kitaplarının yönlendirmelerinden yararlanırlar (Kılıç, 2006, s. 46).

Günümüzde eğitim ve öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmez kaynaklarından biri olan ders kitapları, diğer branşlarda olduğu gibi coğrafya eğitiminde de sahip olduğu değerini korumaya devam etmektedir. Artvinli de günümüzde coğrafya ders kitaplarının sınıf içindeki önemini hâlâ sürdürmekte olduğunu ve öğretmenlerin birçok etkinliği kitap ile yürütmekte olduğunu belirtmektedir (Artvinli, 2009).

Tor ve Erden’in yaptığı araştırmaya göre ilköğretim 6.7.8. sınıf öğrencilerin ödevlerini yaparken en çok kullandıkları kaynakların en önemlilerinden biri ders kitaplarıdır (Tor & Erden, 2004).

Kızılcıoğlu yapılan araştırmalara göre, sadece ülkemizde değil, gelişmiş ülkelerde bile öğretmenlerin azımsanamayacak kısmı öğretim programlarını hiç incelemeyen öğrenme öğretim etkinliklerine ilişkin düzenlemeleri ders kitaplarına göre yaptığını (Kızılcıoğlu, 2003) ifade etmektedir. Ünlü ise pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de ders kitaplarının önemli bir bilgi kaynağı olarak çok sık kullanıldığını ifade etmiştir (Ünlü, 2014, s. 390)

Aydın ve Güngördü coğrafya ders kitaplarının amacı öğrenciye coğrafyanın genel formasyonunu kazandırmak (Aydın & Güngördü, 2015, s. 296) olduğunu belirtirken, öğretim ilkelerinin doğru biçimde uygulandığı ders kitaplarının eğitim ve öğretimde başarıya etkisi oldukça fazladır. Altürk ve Ünlü öğrencilerde kalıcı öğrenmeleri gerçekleştirebilmek için bir eğitimcinin dikkate alması gereken çok sayıda öğrenme ve öğretme ilkeleri bulunduğunu ifade etmiştir (Altürk & Ünlü, 2014).

Birçok araştırmacı ders kitaplarına incelemeye yönelik dünya çapında üzerinde ittifak edilmiş belli bir kriterin olmadığına işaret etmemekle birlikte, ders kitaplarını genellikle; görsel

ve teknik düzen, içerik, dil ve anlatım gibi sınıflamalar ile açıklamaya çalışmaktadırlar (Duman & Çakmak, 2003, s. 19)

Ders kitaplarının öğretimdeki işlevlerini en iyi şekilde ve noksansız olarak yerine getirebilmesi için kitapların şekil ve içerik yönünde gerekli olan nitelikleri göstermesi gerekir. Ancak ders kitaplarının niteliğine ilişkin çeşitli eleştiriler bulunmaktadır (Kılıç, 2006, s. 43).

Bir ders kitabı hem öğrenme hem de öğretme sürecinin içinde yer alır. Buna karşın en fazla eleştirilen eğitim araçlarıdır. Bu hususta Gümüş ders kitaplarının hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından sıkça eleştirildiğini ifade etmektedir. (Gümüş, 2004). Buna karşı Balcı yaptığı araştırmasında katılımcıların beklentilerini karşılamada ders kitaplarının ders notlarından daha başarılı buldukları (Balcı, 2014) sonucuna ulaşmıştır.

Turan Orta dereceli okullarda coğrafya derslerinde kavram ve terim öğretimi, öğrencilerin yeni bilgiler öğrenmesinde önemli bir yer tuttuğunu ifade ederken (Turan, 2002) coğrafya ders kitaplarının kavram ve terimlerin bir düzen içinde alınmasını sağlamaktadır.

Ders kitaplarının biçimsel görünümü denildiğinde, kitabın dış kapağundan, en son sayfasına kadar, renk, yazı, çizgi, boşluk, resim, tablo, fotoğraf gibi unsurlarla, bunlar arasındaki bütünlük ve tutarlılık, yazar adı ya da adları ve hakkında bilgi, yayınevi, içindekiler, şekiller, tablolar listesi ve kaynakçaya kadar tüm unsurların yer alması düşünülmelidir (Duman & Çakmak, 2003, s. 30).

Kurtkaya ders kitapları araştırmayı seven coğrafya konularını araştıran öğrenci için yetersiz kalacağını, meraklı öğrenciler ister istemez farklı kaynaklara yönelip daha detaylı bilgiler arayıp bulacakları konusuna dikkat çekmiştir (Kurtkaya, 2010, s. 67). Bu sebeple ders kitabı yazarının bilimsel alanda üretilen bilgileri ve akademik tartışmaları yakından izlemelidir. Bunun ardından pedagojik ilkeler, öğrenme anlayışının prensipleri ve öğrencide geliştirilmesi amaçlanan beceriler çerçevesinde öğrencini önüne (Kabapınar, 2006, s. 211) kaliteli bir kaynak getirilebilecektir.

1.1. Amaç ve Önem

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya ders kitaplarının fiziki yapı ve görsel içerik açısından birbiri ile karşılaştırmaktır. Araştırmada kullanılan iki kitap ait oldukları ülkelerde coğrafya derslerinde ana ders kitabı olarak okutulmaktadır.

Bu çalışmanın genel amaçları doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya dersinde kullanılan ders kitaplarının fiziki yapıları nasıldır?
2. Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya dersinde kullanılan ders kitaplarının görsel içerik yapıları nasıldır?
3. Her iki ülkenin coğrafya ders kitapları fiziki yapı ve görsel içerik açısından karşılaştırıldığında benzerlik veya farklılıklar var mıdır?

1.2. Sınırlılıklar

Bu araştırmada incelenen her iki ders kitabı hem fiziki yapı hem de görsel içerik açısından karşılaştırılmış ve elde edilen sonuçlar neticesinde ders kitabı hazırlama sürecindeki araştırmacılara katkı sağlaması beklenmektedir. Her iki ülkenin ders kitaplarını temsil etmesi

açısından birer kitap seçilmiş ve bununla sınırlı kalınmıştır. Hollanda da The Geo ders kitabının seçilmesinde en önemli sebep bu kitabın araştırma konusu olan Hollanda genelinde en çok okulda okutulmasıdır. Türkiye’de ise Baranaydın’a ait Coğrafya-9 kitabının seçilmesinin sebebi ise 2013-2014 eğitim öğretim yılında MEB tarafından bu kitabın ülke genelinde 9. Sınıflarda okutuluyor olmasıdır.

2. YÖNTEM

Türkiye’de ve Hollanda’da ortaöğretim coğrafya ders kitaplarını birbiri ile karşılaştırılarak incelenmesi amacıyla hazırlanan bu araştırma, nitel araştırma yöntemine ve tarama modeline göre tanzim edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 45). Araştırma modeli, araştırma amacına uygun ve ekonomik olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir (Karasar, 2013, s. 76). Bu modelin tercih edilmesinin sebebi, Karasar’ın da dediği gibi karşılaştırmalı tarama modelinin iki durumun belli değişkenler açısından ayrıntılı betimlemelerinin yapılmasına, karşılaştırmalara ve sonuçların yorumlanmasına imkân tanınmasıdır (Karasar, 2013, s. 86).

2.1. Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Türkiye’de ve Hollanda’da coğrafya ortaöğretim ders kitapları oluşturur iken, her iki ülkeden seçilen birer ders kitabı araştırmanın örneklemi oluşturmaktadır. Türkiye’den Mehmet Baranaydın’a Ait Coğrafya 9 Ders Kitabı (Lider Yayınları) ayrıntılı olarak incelenmiş, Hollanda’dan ise W.B. ten Brinke, Chr. de Jong ve J.H.A. Padmos tarafından yazılan ve Thieme Meulenhoff yayınevi tarafından yayınlanan De Geo-1 (9.sınıf) coğrafya ders kitabı incelenmiş ve iki kitabın karşılaştırması yapılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması

Bir araştırma veri olmadan yürütülemez. Veri araştırmayı sonuca götürmeye yarayan her türlü bilgi, belge, kayıt veya istatistiklerdir. Bunların çeşitli bilimsel yollar ile işlenip değerlendirilmesi, sonucu incelenen soruna cevap bulunmaya çalışılır (Seyidoğlu, 2000, s. 35).

Nitel araştırmalarda en yaygın olarak kullanılan üç tür (görüşme, gözlem, yazılı dokümanların incelenmesi) veri toplama yöntemi bulunmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 47). Bu çalışmada Türkiye ve Hollanda’da basılan coğrafya ders kitapları belgesel tarama yöntemi kullanılmıştır. Her iki kitaptan elde edilen bilgiler sınıflandırılarak tablolar hazırlanmış ve tablolar yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir, sınıflanır ve yorumlanır. Bulgular arasında neden-sonuç ilişkisi kurularak ileriye yönelik tahminlerde bulunabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013, s. 256).

2.3. Verilerin Çözülmesi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 15.0 ve MsExcel programları kullanılarak tablolar haline dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Ayrıca öğretmenler, kitap yazarları ve öğrencilerin

görüşleri veri analizine tabi tutulmuştur. Verilerin analizinde istatistiksel yöntemlerden frekans (f) ve yüzde (%) kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Diğer branşlarda olduğu gibi Türkiye’de coğrafya dersinde de ders kitapları 1992 yılına kadar sadece Milli Eğitim bakanlığı tarafından basılmakta iken bu tarihten itibaren özel yayınevlerinin de ders kitabı yayınlamasına izin verilmesi ile coğrafya ders kitaplarının sayısı artmıştır. Günümüzde Tebliğler dergisinde yayımlanan ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından okullarda ücretsiz olarak dağıtılan ve kullanılan birçok farklı yayınevine ait ders kitapları bulunmaktadır (Tablo 01).

Coğrafya dersinin temel araçlarından biri olan coğrafya dersi kitapları Millî Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği esaslar doğrultusunda yazılmaktadır. Hatta bakanlığın 2012 yılında yayınladığı ve 2015’te tashih ettiği yönetmelik gereği; yazılacak olan ders kitabının içeriği, ebatları, sayfa sayısı gibi en ince ayrıntı dahi belirlenmekte ve kitaplar bu esaslar doğrultusunda yazılarak Talim ve Terbiye kurulunun onayı ile okullarda ders kitabı olarak okutulmaktadır (MEB, 2015) (Tablo.2).

Kitap Adı	Yazar Adı	Yayın Evi
Orta Öğretim Coğrafya 9	Komisyon	Milli Eğitim Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 9	Murat Arslan	Mega Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 9	Mehmet Baranaydın	Lider Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 9	Yard.Doç.Dr.H.Koç, N.Dalkılıç	Tutku Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 9	Doç.Dr.İ. Yaşar Hacısalıhoğlu, F. Mehmet Karakaya	Koza Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 9	Prof.Dr.Cemaletin Şahin	Lider Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 10	Komisyon	Milli Eğitim Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 10	Murat Arslan	Mega Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 10	Mehmet Baranaydın	Lider Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 10	Doç.Dr.İ. Yaşar Hacısalıhoğlu, A.Midilli	Koza Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 11	Komisyon	Milli Eğitim Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 11	Yrd.Doç.Dr.H.Koç, A. Aydoğdu	Dikey Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 11	Mehmet Baranaydın	Lider Yayınları / Ankara
Orta Öğretim Coğrafya 12	Komisyon	Milli Eğitim Yayınları / Ankara

Kaynak: (MEB, 2015)

Sınıflar	Ders Kitabı	
	Kitap Boyutu	Forma Sayısı
9. Sınıf	19,5x27,5	11-13
10. Sınıf	19,5x27,5	17-19
11. Sınıf	19,5x27,5	16-18
12. Sınıf	19,5x27,5	16-18

Kaynak: (MEB, 2015)

Araştırmanın temel amacı olan Türkiye ve Hollanda ders kitaplarının fiziki yapı ve içerik özellikleri açısından karşılaştırılması olması sebebi ile bulgular iki başlık halinde ele alınmıştır.

3.1. Fiziki Yapı

Türkiye coğrafya ders kitaplarını fiziki yapı bakımından incelediğimizde, ülkemiz ders kitaplarının hacmi, sayfa sayısı, görsel materyal sayısı (fotoğraf, harita, tablo, grafik, diyagram) ve kitap boyutu gibi özellikleri MEB’in belirlediği yönergeye göre düzenlendiğinden (Tablo.03) birbirine çok benzemektedir. Kapsam bakımından dar, baskı kalitesi düşük, tek kitaptan oluşmaktadır. Ayrıca kitaplarda bazen fiziksel ve bilimsel hatalar görülebilmektedir.

Ders kitaplarında fiziki yapı öğrenciyi ilk karşılayan ve kitaba ilk dokunmasıyla başlayan önemli bir unsurdur. Çünkü öğrenci için kitaba dokunmak, onu açarak incelemek ve hatta kurcalamak, kitabın içerik boyutundan önce gelmektedir. Bu karşılama ne kadar sıcak olursa öğrencinin kitaba olan ilgisi de o derece artacaktır. Ders kitaplarında fiziki yapı, tasarımlama sırasında en çok göz ardı edilen etmendir. Bunu en önemli nedeni ise ekonomik sebeplerdir (Kaptan & Kaptan, 2005).

Yaşar’ın 2005’te yaptığı çalışmaya göre ise Türkiye’deki coğrafya ders kitaplardaki birçok eksiklikten dolayı, kitaplar ölçme ve değerlendirme ölçütlerine uygunluk bakımından (2.82) “orta” düzeydedir (Yaşar, 2005).

Türkiye’deki ve Hollanda’daki coğrafya ders kitaplarının sayfa sayısı, kalınlık, cilt yapısı, kâğıt kalitesi, baskı kalitesi, yardımcı kaynaklarının olup olmaması gibi dikkat çeken birçok ortak fiziki özelliği Tablo. 03’te yer almaktadır.

Türkiye coğrafya ders kitaplarının birçok fiziki özelliğinin Hollanda coğrafya ders kitapları ile karşılaştırıldığı Tablo.03’e baktığımızda benzerlikler ve farklılıklar şu şekildedir.

Kitap sayfa sayıları açısından baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının sayfa sayısının daha fazla olduğu ancak, Hollanda da ders kitaplarına ek olarak öğrenci çalışma kitaplarının bulunduğu, böylece daha yüksek bir sayfa sayısına ulaşıldığı görülmektedir.

Ders kitabı kalınlık ve ağırlıklarına baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının kalınlıklarının daha fazla olduğu, bu sebeple öğrencinin ders kitabını okula götürüp getirmede zorlandığı, öğrencilerin kitapların ağırlıklarından dolayı şikâyetçi oldukları görülmüştür. Hollanda da ise ders kitaplarının ve çalışma kitaplarının dönemlik iki sayı halinde olduğu, böylece ağırlık azaltıldığı için öğrenciler kitapları okula götürüp getirmede bir zorluk yaşamamaktadır.

	TÜRKİYE		HOLLANDA	
	9.Sınıf	10. sınıf	9.Sınıf	10. sınıf
Ders Kitabı Sayfa sayısı	215	300	144	144
Ders Kitap Kalınlığı	12mm	15mm	10mm	10mm
Ders Kitap Ağırlığı	370gr	550gr	350gr	350gr
Ders Kitap Cilt Yapısı	Karton Kapak	Karton Kapak	Ansiklopedik Kapak	Ansiklopedik Kapak
Ders Kitabı Kağıt Kalitesi	1.Hamur Beyaz	1.Hamur Beyaz	Kuşe Kağıt	Kuşe Kağıt
Ders Kitabı Boyutu	192x273mm	192x273mm	215x273mm	215x273mm
Baskı Kalitesi	2. Kalite Renkli	2. Kalite Renkli	1. Kalite Renkli	1. Kalite Renkli
Bütün Sınıflar için Ortak Coğrafya Rehber Kitabı	Yok	Yok	Var	Var
Öğretmen Kılavuz Kitabı	Yok	Yok	Var	Var
Çalışma Kitabı	Yok	Yok	Var (A-B)	Var (A-B)
Çalışma Kitabı Sayfa sayısı	-	-	87+87=194	87+87=194
Çalışma Kitap Kalınlığı	-	-	5mm	5mm
Çalışma Kitap Ağırlığı	-	-	200gr	200gr
Çalışma Kitap Cilt Yapısı	-	-	Karton Kapak	Karton Kapak
Çalışma Kitabı Kağıt Kalitesi	-	-	1.Hamur Beyaz	1.Hamur Beyaz
Çalışma Kitabı Boyutu	-	-	210x296mm	210x296mm
Ortaöğretimde Coğrafya Dersinin Zorunlu Olduğu Yıllar	9. ve 10. Sınıflar		9., 10. ve 11. Sınıflar	

(İnce, 2014)

Ders kitabı cilt yapısına baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının kapaklı olduğu dayanıklı olmadığı ve yılsonuna kadar çabucak yıprandığı görülmektedir. Hollanda da ise coğrafya ders kitaplarının ansiklopedik kapak halinde olduğu, böylece kitapların daha dayanıklı ve kullanımının kolay olduğu gözlenmiştir.

Ders kitaplarının kâğıt kalitesine baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının kâğıtlarının 1.sınıf beyaz hamur kâğıda basıldığı, bu sebeple fotoğraf ve görsellerin basımında renk kaymalarına ve baskı kalitesi düşüklüğüne sebep olduğu görülmektedir. Hollanda da ise coğrafya ders kitaplarının kuşe kâğıda basıldığı, fotoğraf ve görsellerin basımında hiçbir sorun olmadığı görülmektedir. Çalışma kitaplarının ise 1.sınıf beyaz kâğıda siyah beyaz olarak basıldığı, her türlü iş, işlem, çizim, boyama gibi etkinliklerin bu kitap üzerinde yapılarak, asıl ders kitabının yıpranmadan uzun yıllar kullanılmasını sağladığı görülmektedir.

Ders kitaplarının boyutlarına baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının 192x273mm boyutunda iken, Hollanda da 215x273mm boyutunda olduğu görülmektedir.

Coğrafya ders kitaplarının baskı kalitesine baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının 2.kalite renkli baskı kalitesine sahip olduğu görülürken, Hollanda’da coğrafya ders kitaplarının kâğıt kalitesinden dolayı 1.kalite renkli baskı kalitesine sahip olduğu görülmektedir.

Ortaöğretim coğrafya eğitimine baktığımızda; bütün sınıflar için ortak Coğrafya Rehber Kitabı, Öğretmen Kılavuz ve Çalışma Kitabı gibi ek kaynakların Türkiye’de bulunmadığı, ancak Hollanda da ise her üç kitabın var olduğu tespit edilmiştir.

Hollanda’da coğrafya ders kitapları 1993 yılında beri aynı stilde yazılmış olmalarına karşın özellikle 2007’deki program değişikliği ile günümüzdeki halinde yayınlanmaya başlanmıştır.

Hollanda’daki coğrafya ders kitapları 1970’den beri özel sektör tarafından üretilmektedir. Okullar kullanacakları kitapları kurdukları kitap seçim komisyonunun teklifi ile kendileri seçmektedirler. Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının (OCW) belirlediği müfredat doğrultusunda hazırlanan bu kitaplar ücretlidir ve okullar bu kitapları satın alırlar.

2007 Hollanda Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanlığının (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap-OCW) coğrafya müfredatında belirttiği coğrafya öğretim özellikleri MEB’inkinden farklıdır. Bu müfredata göre yazılmış coğrafya kitapları da Türkiye’deki coğrafya kitaplarından metinler, resimler, videolar, sunumlar, uygulamalar, etkinlikler ve projeler bakımında büyük farklılıklar arz etmektedir. Öğrenciler okulda öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük hayatta kullanabilme imkânına kavuşmaktadır.

Bu bilgiler ışığında Türkiye ile Hollanda coğrafya ders kitaplarının karşılaştırıldığı bu araştırmanın önemi bir kat daha artmaktadır.



Şekil:01.Türkiye ve Hollanda Coğrafya Ders Kitapları örnekleri.

3.2. İçerik Yapısı

Öğrenciler için hazırlanan ders kitabını anlaşılmasında öğrencilerin gelişim düzeyi, seviyesi önemlidir. Seviyesi iyi belirlenmiş ders kitabı öğrencilere düşünmesine imkân sağlanmalıdır. Mozakoğlu ders kitabının, bilimsel düşünüş ve sunuş biçimiyle hazırlanmış, bilginin sistemli düşünme alışkanlığı oluşturacak biçimde organize edildiği dersin konu alanı ile bir bütünlük oluşturan bilimsel nitelikli bir kitap olması (Mozakoğlu, 2006) gerektiğini vurgulamaktadır.

Ders kitabının içeriği, bugün geçerli, bilimselliği kabul edilmiş bilgilerden oluşmalı ve bu bilgilerin ders kitabına hangi kaynaklardan aktarıldığı açıkça gösterilmelidir. Bilimsel bilgiler, öğrenme ilkelerine uygun anlatım yöntemleri ile anlatılmalıdır (Mozakoğlu, 2006).

Birçok bilim insanı ders kitabında içerik, metin seçimi, metne ilişkin alıştırmaların düzenlenmesi, resimlemeler, hedef kitlenin ait olduğu kültür yapısı, sosyo-kültürel ortam,

yaşam biçimi gibi etmelerin yanısıra, ders kitabının izlediği yolun da önemli olduğuna (Demirel & Kiroğlu, 2006, s. 4) (Kaptan & Kaptan, 2006) işaret etmektedir.

Konular, resimlenirken; coğrafi yapı, mimari, mesken seçimleri, insan tiplmeleri, kıyafetler vb. öğrencilerin ulusal kültür yapısından seçilmelidir. Evrensel değerler de göz ardı edilmemelidir. (Kaptan & Kaptan, 2006).

Ders kitabında en önemli husus ele aldığı konularla alakalı gerekli bütün izahatları barındırması ve öğrenciyi açıkladığı konuda tatmin etmesidir. Yeteri kadar açıklama olmadığında neyin hedeflendiği bazen kaçırılabilir.

Türkiye’de coğrafya ders kitapları içerik açısından incelendiğinde; kitaplar Coğrafya Dersi Müfredat Programı’nda belirtilen öğrenme alanları ve kazanımlara göre yazılmış olduğu görülür. Bu sebeple farklı bir içerik oluşturmak mümkün değildir.

Birçok yayınevine ait coğrafya ders kitabından Mehmet Baranaydın’a Ait Coğrafya 9 Ders Kitabı ayrıntılı olarak incelenmiştir. Kitap içerikleri açısından incelendiğinde ise Türkiye’de coğrafya ders kitapları 2005’te yayımlanan 2011 ve 2014’te gözden geçirilen Coğrafya Dersi Müfredat Programı’nda belirtilen öğrenme alanları ve kazanımlara göre yazılmıştır.

Hollanda’da coğrafya ders kitapları Eğitim bakanlığına bağlı bir birim olan Müfredat Geliştirme Merkezinin (Stichting Leerplanontwikkeling-SLO) hazırladığı dört başlıktan oluşan programa göre yazılır ve içerik açısında serbesttir. Bol miktarda fotoğraf, tablo ve grafik kullanılmıştır. İkili setlerden oluşan birinci kitap ana ders kitabıdır (handboek) ve okulda bulunur, ikinci kitap ise çalışma kitabıdır (werkboek). Öğrenci isterse evine götürebilir. İşlenen konular ile ilgili alıştırmalar yapabilir.

Türkiye ve Hollanda coğrafya ders kitaplarının içerik açısından karşılaştırmasını yaptığımız Tablo.04’de baktığımızda yazar sayısı, bölüm sayısı, konu hakkında açıklayıcı yeterli bilgi, etkinlikler, fotoğraflar, sorular, ölçme-değerlendirme araçları, sözlük, CBS uygulamaları, indeks, kaynakça gibi bazı içerik özelliklerinde farklılıkların olduğu görülmektedir.

Ders kitaplarının yazar sayılarına baktığımızda; Türkiye’deki coğrafya ders kitabı yazar sayısının 1 kişiden oluştuğu görülürken, Hollanda da en az 5 kişiden oluşan bir ekip tarafından yazıldığı görülmektedir.

Bölüm sayılarına baktığımızda Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının en az 9 bölümden oluştuğu görülürken, Hollanda ders kitaplarında bu sayının 6 olduğu görülmektedir.

Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarında Milli öğeler, etkinlikler ve kitap sonu sözlüğü gibi özelliklerin var olduğu görülürken, Hollanda ders kitaplarında bu özelliklerin olmadığı görülmektedir.

Hollanda coğrafya ders kitaplarında konular hakkında yeterli bilginin varlığı, çift sayfa kaplayan kaliteli baskılı fotoğraflar, atlas çalışması, çalışma kitabı etkinlikleri, CBS ve uzaktan algılama çalışmaları, ünite sonu kavram tekrarı ve sözlük bulunmaktadır. Ayrıca ders kitabından atas-çalışma kitabı ve rehber kitaba atıflar ve yayınevinden e-kitap ve internet sitesi desteği gibi özelliklerin var olduğu görülürken, Türkiye coğrafya ders kitaplarında bu özelliklerin olmadığı görülmektedir (Tablo.04).

	TÜRKİYE		HOLLANDA	
	9.Sınıf	10. sınıf	9.Sınıf	10. sınıf
Kitap Yazar Sayısı	1	1	7	7
Bölüm Sayısı	9	11	6	6
Organizasyon Şeması	Var	Var	Var	Var
Kitap Başında milli öğeler	Var	Var	Yok	Yok
Konular hakkında yeterli bilgi.	Yok	Yok	Var	Var
Çift sayfa kaliteli fotoğraf	Yok	Yok	Var	Var
Atlas Çalışması	Var	Yok	Var	Var
Düşünelim Araştırma	Var	Var	Var	Var
Ders Kitabında etkinlik ve Soru	Var	Var	Yok	Yok
Çalışma Kitabında etkinlik ve Soru	Yok	Yok	Var	Var
Uzaktan Algılama ve CBS	Az	Yok	Var	Var
Ünite Sonu Proje Ödevi	Yok	Yok	Var	Var
Ünite Sonu Performans Ödevi	Var	Var	Var	Var
Ünite Sonu Bilgi ve Kavram Tekrarı ve Sözlük	Yok	Yok	Var	Var
Atlas, Çalışma Kitabı ve Rehber Kitaba Atıf	Yok	Yok	Var	Var
Kitap sonunda İndeks	Var	Var	Var	Var
Kitaptaki Görsel Materyal Kaynakçası	Yok	Yok	Var	Var
Kitap sonu genel sözlük	Var	Var	Yok	Yok
Yayınevi ekitap ve internet sitesi desteği	Yok	Yok	Var	Var

(İnce, 2014)

Türkiye coğrafya ders kitaplarında yer alan metinlerin sayısında Millî Eğitim Bakanlığının istediği belli bir standart gözlenirken, Hollanda ders kitaplarında bu standardın olmadığı, konuların farklı bakış açılarıncı ele alınabildiği, ilgi çekici ve güncel olduğu görülmektedir. Yine Hollanda coğrafya ders kitaplarında öğrencinin konuya hazır bulunuşluğuna göre kısa parçalar halinde farklı kaynaklardan bilgiler de aktarılmaktadır. Örneğin 9.sınıf ders kitabında Avustralya’da yaşayan bir öğrencinin bir günlük hayatı öğrencinin kendi dilinde hikayeleştirilerek aktarılmakta, bu da öğrencilerin konuya bakış açısını değiştirmektedir. Metinler de çok uzun olmayıp kısa öz ve güncel tutulmaktadır.

Her iki ülkenin coğrafya ders kitaplarında, organizasyon şemaları, düşünelim araştırma etkinlikleri, ünite sonu performans ödevleri, kitap sonu indeksleri gibi konularda da benzerliklerin olduğu görülmüştür.

Hollanda da Wereldwijs isimli ortaöğretim Coğrafya Ders Kitabının editörü Martin De Wolf ile yaptığımız mülakatta kendisi ders kitaplarının yazımında bir ekip ile çalıştığını, maddi ve manevi olarak çalıştığı kurumdan destek gördüğünü ifade etmektedir. Ayrıca hazırladıkları kitaplara internet sayfası ile destek verdiklerini, animasyon ve videolar eklediklerini belirtmiştir.

Baranaydın’a ait Coğrafya-9 ders kitabı toplam dokuz ünite başlığından oluşmaktadır. Her ünite sonunda ölçme değerlendirme bölümü yer almaktadır. Kitabın ilk on sayfası iç kapak, İstiklal Marşı, Gençliğe Hitabe, Atatürk Portresi, içindekiler ve organizasyon şemasından oluşmaktadır. Son on üç sayfası ise, proje çalışması, proje değerlendirme ölçeği, sözlük, kaynakça, Türkiye

Siyasi ve Fiziki, Dünya Siyasi ve Fiziki haritasından oluşmaktadır. Ayrıca bu ders kitabında yer alan unsurlar aşağıda tablo halinde verilmiştir (Tablo.05).

Tablo.05’deki bilgiler incelendiğinde, bu kitapta coğrafya öğretim programındaki etkinliklerin en yoğun kullanıldığı ünitelerin İklim Bilgisi, Aktif Dünya ve Harita Bilgisi bölümlerinin olduğu görülmektedir.

Ünite Numarası	Etkinlik	Ders Dışı Etkinlik	Tartışma	Fotoğraf	Harita	Şekil	Grafik	Şema	Bunları Biliyor muydunuz	Okuma Metni
1.Ünite	8	4	2	3	-	-	-	-	2	2
2.Ünite	17	5	-	2	9	15	-	-	3	1
3.Ünite	6	1	-	-	-	11	-	-	2	-
4.Ünite	37	5	1	23	4	19	7	-	8	1
5.Ünite	9	8	3	45	2	19	-	1	1	2
6.Ünite	4	1	1	16	-	-	-	1	-	1
7.Ünite	4	3	-	12	1	-	-	-	-	1
8.Ünite	6	1	-	2	1	-	-	-	-	-
9.Ünite	3	2	1	4	-	-	-	-	-	1

(İnce, 2014)

Kitap etkinlikler açısından yeterli seviyede olmasına rağmen içerdiği bilgi açısından yetersiz görülmekte ve bu durum derslerde öğrencinin bağımsız araştırma yapmasını engellemekte ve öğretmenin yükünü arttırmaktadır.

Baranaydın’a ait Coğrafya 9 Ders Kitabında Bölüm başlıkları;

- 1.Bölüm -Doğal unsurlar ve coğrafya
2. Bölüm -Harita bilgisi
3. Bölüm -Dünyanın şekli ve hareketleri
4. Bölüm -İletim bilgisi
5. Bölüm -Aktif Dünya
6. Bölüm -Beşerî sistemler
7. Bölüm -Yaşadığım yer
8. Bölüm -Bütünün parçaları
9. Bölüm -İnsan ve çevre

şeklinde sıralanmaktadır. Buradaki bölüm başlıkları program çatısındaki ana başlıklara uyum göstermektedir.

TheimeMeulenhoff yayınevinin The Geo coğrafya kitapları serisinin birinci kitabı olan The Geo-1’dir. Ayrıca üçlü seri olarak basılan bu kitaplar liselere seri halinde satılmaktadır Hollanda’da okul seviyeleri farklı olduğundan bu kitap, akademik liseler için The Geo-Havo/vwo-1, meslek liseleri için The Geo-vmbo-kgt-1 farklı şekilde basılmaktadır.

W.B.ten Brinke, Chr.de Jong ve J.H.A. Padmos tarafından yazılan bu kitap, 2011 yılında Amersfoort’da basılmıştır. Kalın, renkli ve karton kapaklı kitap 144 sayfadan oluşmaktadır. Kaliteli kuşe kağıda 20,5 cm x 26,5 cm boyutlarında basılan kitap 635 gr ağırlığındadır.

Kitabın kapak kısmından sonra kitap yazarları, yayınevi ve içindekiler sayfası gelir. Bu bölüm telif hakkı, katalog bilgileri, ISBN numaraları, basım yeri, yılı vb. gibi bilgileri içermektedir.

Hollanda ders kitaplarında içerik; bilimsel derinlikte, öğrenci seviyesine uygun, çevreci anlayışta, teknoloji kullanımına elverişli ve teknolojik araçlara aktarılabilir, müfredat

hedeflerine uygun, önyargılardan uzak ve öğrencilerin anlayacağı bir dilde yazılmış olması gerekmektedir.

Hollanda’da farklı yayınevleri tarafından basılan ders kitaplarının tamamı Hollanda konusuna hemen hemen eşit seviyede yer verdiği, Denieuwe kitap setinin en fazla resim ve şekil yayınladığı, Wereldwijs kitaplarının Hollanda ve Avrupa dışındaki alanlara daha çok yer deşindiğı, De Geo ve BuiteNland kitaplarının ise birbirine yakın oranlarda konulara yer ayırdığı görülmüştür.

Tablo.06: Hollanda’da Genel Akademik Ortaöğretim Okulları (HAVO/VWO) 1. Sınıflar De Geo-1 Ders Kitabının Müfredatına Göre Hazırlanan İçeriğı	
Ünite: 1-Uzak ve Yakın Avustralya	Ünite: 4-Hollanda’da Kır ve Kent Bölgeler
Bölüm 1- Avustralya Kıtası Bölüm 2- Haritada Avustralya Bölüm 3- Suze’nin Perth’teki Hayatı Bölüm 4- Google Earth ile Dünyanın Tepesinde Bölüm 5- Nekarar Uzak olabilir? Bölüm 6- Atlas ile Çalışmak Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme	Bölüm 1- Su tehdidi Bölüm 2- Büyük su Projeleri Bölüm 3- Bangladeş’te Su Bölüm 4- Şehirleşme ve Su Bölüm 5- Şehirlerin Gelişmesi ve Birleşmesi Bölüm 6- Kırsal Bölgeler Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme
Ünite: 2-Yeryüzünde Doğal Manzaralar	Ünite: 5-Asya’da Doğal Afetler
Bölüm 1- Amazonda Yaşamak Bölüm 2- Kanada’daki Inuitler Bölüm 3- Grindelwald Etrafındaki Alpler Bölüm 4- Las Vegas Etrafındaki Çöller Bölüm 5- Kenya’da Kuraklık Bölüm 6- Tabiat ve İklim Katmanları Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme	Bölüm 1- Ateş Çemberi Bölüm 2- Keşmir’de Deprem Bölüm 3- Uyuyan Dev Bölüm 4- Öldürücü Dalga: Tsunami Bölüm 5- Durian Tayfunu Asyayı Süpürdü Bölüm 6- Doğal afetler ile Başetme Yolları Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme
Ünite: 3-İslam Dünyası	Ünite: 6-Avrupa’daki Farklılıklar
Bölüm 1- Bir Kültürel Bölge: İslam Dünyası Bölüm 2- İslam Dünyasında Zengin ve Fakir Bölüm 3- Odak noktası Türkiye Bölüm 4- Su Bölüm 5- Dubai: Zengin Körfez ülkesi Bölüm 6- Güneydoğu Asya’da Müslüman Ülke: Endonezya Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme	Bölüm 1- Avrupa ve Fransa’daki yüksek ve alçak alanlar Bölüm 2- Avrupa ve Fransa’da İklim ve Yer şekilleri Bölüm 3- Çalışma Hayatı ve Arazi Kullanımı Bölüm 4- Avrupa ve Fransa’da İnsanlar Bölüm 5- Bir Metropol: Paris Bölüm 6- Odak Noktası Romanya Düşünce Panosu Proje ve Performans Ödevleri Değerlendirme

Kaynak: (Brinke, Jong, & Padmos, 2011)

Hollanda’da ortaöğretim coğrafya ders kitapları (Tablo.06) coğrafya müfredatına göre hazırlandığından dikkat edilirse konuların altı ünite ve alt başlıklar, kazanımlar ve etkinliklerden oluştuğı görülür.

De Geo ders kitabı içindekiler kısmından sonra kitabın nasıl kullanılacağı ile ilgili bilgilerin olduğu açıklama sayfası yer almaktadır. Kitapta yer alan kısaltmalar, semboller, başlıklar, tablo tasarımı, soru yapıları ve madde sıralamasında izlenecek yol gibi çocukların konuyu daha hızlı kavramasını sağlayacak bilgiler bulunmaktadır.

Konuların işlendiği kısımda konular, ana ünite konusu ile başlar, altı adet alt başlık şeklinde açıklanır. Konular işlenirken ilk önce konu ile alakalı büyük bir resim ve küçük bir harita, sonra konu ile ilgili küçük hikayeler ve güncel fotoğraflar bulunur. Ayrıca her sayfanın sağ alt köşesinde konu ile alakalı temel bilgilerin bulunduğu Rehber Kitap’ın (The Geo Guide) sayfa numaralarına atıflar yapılmıştır. Altı başlık bittikten sonra düşünce sayfasında öğrencilere altı adet konu ile ilgili farklı düşünme referansı (fikir, soru, resmi karşılaştırma, harita, kroki vb.) verilir ve öğrencilerin bunlardan birini seçerek konuyu bu düşünce üzerine özetlemesi istenir. Düşünce bölümünden sonra proje sayfasında öğrencilere verilen altı adet resim, yazı, soru veya hikâyeye göre bir performans ödevi hazırlaması istenir. Son olarak Bitiş bölümünde “bilmeniz gerekenler” başlığı ile asıl konuda geçen bütün coğrafi terimler ve kazanımların hedefleri, bir sözlük misali harf sırasına göre sıralanarak açıklanır, kısa bir değerlendirme ve pekiştirme ile konu tamamlanır.

Konuların işlendiği kısımdan sonra kitabın son sayfalarında indeks, haritalar ve kaynakça (kitapta kullanılan resim, fotoğraf, harita, grafik ve gazete haberi gibi materyallerin nereden alındığı) yer alır.

Bu özellikler dikkate alındığında Türkiye ortaöğretim coğrafya ders kitapları ile Hollanda coğrafya ders kitaplarından fiziki yapı ve içerik açısından daha zayıf kalmakta, bu sebeple coğrafya ders kitaplarımızın yapı ve içeriği ile ilgili bazı çalışmaların yapılması gerekliliği ön plana çıkmaktadır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yaptığımız araştırmada Türkiye ortaöğretim coğrafya ders kitapları ile Hollanda coğrafya ders kitapları fiziki yapı ve içerik açısından karşılaştırılmış, bazı benzerlikler ve farklılıklar tespit edilmiştir. Bu bulgular tartışıldığında şu sonuçlar çıkarılmıştır.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri sürdürülürken hem öğrencilerimiz hem de öğretmenlerimizin da kaliteli ders kitaplarına ihtiyaçlarının olduğu bir gerçektir. Türkiye’de her yıl yeni kitapları yazılmakta ve Talim Terbiye Kuruluna sunulmaktadır. Ancak bu ders kitaplarında hem fiziki açısından hem de içerik açısından bazı yetersizlikler görülmüştür. Her geçen gün coğrafya dersi öğretim programının öğretmenler ve yazarlar tarafından daha iyi özümsemesi neticesinde bu eksiklerin giderileceği ve daha hatasız ve faydalı kitapların yazılacağı bir gerçektir.

Coğrafya ders kitaplarındaki eksikliklerini dile getiren Girgin ve Ertürk, coğrafya ders kitaplarında kavramların gerek kullanıldığı yerlerdeki durumu gerekse genel perspektifi toplumun problemlerini çözmeye yönelik olmadığını dile getirmiştir (Girgin & Ertürk, 2006).

Bu durum coğrafya ders kitaplarının gelişmiş ülkelerdeki coğrafya ders kitapları standartlarını yakalaması için kendisine çok daha fazla yenilemesi gerektiğini göstermektedir.

Türkiye ve Hollanda’dan başka ülkelere baktığımızda coğrafya ders kitaplarının yapı ve içeriğinin farklılık arz ettiği görülebilir. Şahin ve Özey İngiltere’de coğrafya ders kitaplarının fiziki yapı ve içerik açısından Türkiye’den farklı olduğunu belirtirken (Şahin & Özey, 2012), Demiryürek ise İngiltere’de tarih ders kitaplarında konu başlıklarının ilgi çekici yapıda olduğunu, öğrencileri metin içerisinde kaynağın bizzatı kendisi ile karşı karşıya getirilmeye çalışıldığını, değerlendirme sorularının yaparak yaşayarak öğrenmeye yönelik tarzda olduğunu ifade etmiştir (Demiryürek, 2008). Pakistan’daki coğrafya eğitim durumundan bahseden Fatima

vd. ders araç gereçlerinin ve ders kitaplarının yetersizliğinden bahsetmektedir (Fatima, Noor, & Shafqat, 2015).

ABD ile Türkiye’deki coğrafya eğitimini karşılaştıran Taş, coğrafya dersleri için gerekli olan ders kitaplarının görsel zenginliği ve kalitesi bakımından ülkemizin yeterli olmadığını ifade etmektedir (Taş, 2002). Ders kitaplarının ABD eğitim sisteminde merkezi bir rol üstlendiğini ifade eden Bednarz, coğrafya ders kitaplarının Ulusal Coğrafya Standartları doğrultusunda reforme edildiğinden bahsetmektedir (Bednarz, 2004). Bilgili ise Fransa coğrafya ders Kitaplarında özellikle bilgi yüklemesine gidilmediğini ifade etmektedir (Bilgili, 2012).

Bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere ders kitaplarının sadece ülkemizde değil dünyanın birçok yerinde olumlu ve olumsuz manada eleştirilere maruz kaldığı, düzeltilmesi, yenilenmesi ve geliştirilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Türkiye’de de coğrafya ders kitaplarının daha iyi hale getirilmesi için Hollanda coğrafya ders kitapları karşılaştırma yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Hollanda coğrafya ders kitaplarında kitap basım kalitesi, kâğıt, kapak, ağırlık, kalınlık, sayfa yapısı gibi fiziki özellikler açısından Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarından daha kaliteli ve öğrenci yaş düzeyine daha uygun olduğu saptanmıştır.

Hollanda coğrafya ders kitapları bütün sınıflar için ortak Coğrafya Rehber Kitabı, Öğretmen Kılavuz ve Çalışma Kitabı gibi ek kaynaklarına sahip iken, Türkiye’de ise bu ek kaynakların bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum Türkiye’de öğrencilerin daha dar bir kaynaktan bilgiye ulaşmasına sebep vermektedir.

Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarının, içerikleri Hollanda coğrafya ders kitaplarına göre daha zayıftır. Hollanda ders kitaplarında metinler daha kısa, öz, ilgi çekici, öğrenci seviyesine uygun ve günceldir. Ayrıca konular güncel ihtiyaçları karşılayacak düzeyde ve teknolojik altyapı ile desteklenmektedir.

Hollanda’da coğrafya ders kitapları, sadece baskı ve kâğıt kalitesi olarak değil, içerik olarak da ülkemiz coğrafya ders kitaplarından daha iyi durumdadır. Karton kapaklı ve dayanıklıdır. Kaliteli kuşe kâğıda iyi bir renkli baskı ile basılmıştır. Zengin bir görsel içeriğe sahiptir. Öğrencilerin derse ilgisini arttıracak, öğrenmeyi kolaylaştıracak bir yöntemle hazırlanmıştır. Ders kitabındaki konuları açıklayıcı ve pekiştirici alıştırmaların bulunduğu çalışma kitabına sahiptir. Derste öğretmenlerin kazanımları, becerileri ve etkinlikleri daha iyi açıklayabilmeleri, öğrencilere daha çok yardımcı olabilmeleri için müfredat doğrultusunda hazırlanmış öğretmen kılavuz kitaplarına sahiptir. Konular yakın çevreden uzak çevreye doğru işlenmektedir. (Hollanda, Avrupa, Dünya gibi) Konularda yeri geldikçe CBS uygulamalarına yer vermektedir. Konular ön yargılardan uzak, öğrencinin yeteneklerini geliştirici, teknoloji kullanımına uygun ve öğrenci seviyesine göre yazılmıştır.

Türkiye’deki coğrafya ders kitaplarındaki okuma metinleri genellikle konunun özünü yansıtmayan yapıda iken, Hollanda coğrafya ders kitaplarındakiler güncel ve hayatta karşılaşılan gerçek durumlar ile alakalıdır.

Hollanda ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin hayatlarını farklı boyutlarda zenginleştirici ve deneyimlerini genişletici bir özelliğinin olmasıdır. Ayrıca görseller öğrencilerin dünyanın farklı yerlerini kendi ülkeleri ile fiziki ve beşerî özellikler açısından değerlendirmesini sağlayacak tarzdadır.

Türkiye’de coğrafya ders kitapları kapsam bakımından dar, baki kalitesi düşük, tek kitaptan oluşmakta ve öğrencilere yetersiz gelmektedir. Hollanda coğrafya ders kitapları ise daha geniş kapsamlı, baskı kalitesi yüksek, iki kitap setinden oluşmakta ve öğrencilere yeterli geldiğinden kitaplar okulda bırakılmakta eve taşınmamaktadır.

Bütün bu tartışmalar ışığında Türkiye coğrafya ders kitapları hem fiziki yapı hem de içerik açısından Hollanda ders kitapları karşısında zayıf kalmaktadır. Hem programdan hem yazarlardan, hem yayınevi politikaları ve ekonomik etkenlerden ve hem de öğretmenlerin tutum ve davranışlarından dolayı Türkiye’de coğrafya ders kitapları, Hollanda coğrafya ders kitapları kadar etkin bir vazife ifa edememektedirler. Kitapların fiziki yapı ve içeriklerinin zayıf olması münasebeti ile programdan beklenen hedeflere de yeterince ulaşılamamaktadır.

5. ÖNERİLER

Coğrafya ders kitaplarının eksiklerinin düzeltilmesi yeniliklere ve gelişen bilim ve teknolojiye yetişmesi için aşağıdaki öneriler bir ihtiyaç olarak görülmüştür.

Aydın ve Güngördü, Türkiye’de coğrafya ders kitaplarının biçim ve içerik açısından eksiklerinin tamamlanması, yanlışlarının düzeltilmesi hem alan hem de eğitim açısından bilimsel ölçütlere uygun hale getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (Aydın & Güngördü, 2015, s. 400).

Ders kitabı seçiminden sonra kitap yazarları, işin uzmanları ve yayınevleri İngilizce ders kitabı yazar ve yayınevleri gibi branş öğretmenlerine kitapların kullanımı ve yöntemi konusunda seminerler vermeleri ve öğretmenlerin de bu seminerlere katılımı zorunlu hale getirilmelidir.

Ders kitabında anlatılan konu ile alakalı olarak öğrenci bazen birincil bazen de ikincil kaynaklar ile karşı karşıya getirilmeli, kitaplarda empati yapabilmesi sağlanmalıdır.

Coğrafya ders kitaplarının hem etkinlikler yapılabilen hem de defter gibi not alınabilen çalışma ek kitaplarının olması gerekmektedir.

Coğrafya ders kitaplarında konular ele alınırken ağır bir coğrafi terminolojiden uzak durulmalıdır.

Milli ve manevi değerler ile evrensel değerler de göz ardı edilmemeli, değer eğitimine örtük bir yapıda bütün konularda yer verilmelidir.

Coğrafya ders kitaplarında, Karakuş ve Turgut’un Türkçe ders kitapları için ortaya koyduğu; konuların işlenişinde öğrenciye gözlem yapma, inceleme ve araştırma etkinliklerinde imkânı sağlama, öğrencinin kitapta kendinden bir şeyler bulma, bilgi üretme, metinler arasında hoşça vakit geçirme ve eğlendiren bir tarzda olma (Karakuş & Turgut, 2017, s. 633) şeklindeki özelliklerine uygun olması önemlidir.

Türkiye ortaöğretim coğrafya ders kitapları Hollanda coğrafya ders kitaplarından fiziki yapı ve içerik açısından daha zayıf kaldığı için, coğrafya ders kitaplarımızın yapı ve içeriğinin bir an önce iyileştirilmesi önerilmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Altürk, Z., & Ünlü, M. (2014). Coğrafya Ders Kitaplarında Aktivite İlkesinin İncelenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 29*, 168-194.
- Artvinli, E. (2009). Coğrafya Programının Öngördüğü Coğrafi Becerilere 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Erişi Düzeyi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 11-2*, 51-66.
- Aydın, F., & Güngördü, E. (2015). *Coğrafya Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balcı, A. (2014). Lisans Programında Okutulan Coğrafya Ders Kitapları ve Ders Notlarından Öğrencilerin Beklentilerini Belirlemeye Yönelik Nitel Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 2/2*, 118-147.
- Bednarz, S. W. (2004). US world geography textbooks: Their role in education reform. *International Research in Geographical and Environmental Education 13 (3)*, 223-238.
- Bilgili, M. (2012). Fransa’da Coğrafya Ders Kitaplarında Fiziki Coğrafya Konularının İşlenişi, Uygulanan Alıştırmalar, Etkinlikler ve Özellikleri. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 25*, 256-273.
- Brinke, W. t., Jong, C. D., & Padmos, J. (2011). *The Geo Coursebook 1 Havo/VWO*. Amsterdam: ThiemeMeulenhoff.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitim Sözlüğü (Dictionary of Education)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demirel, Ö., & Kıroğlu, K. (2006). Eğitim ve Ders Kitapları. Ö. Demirel, & K. Kıroğlu içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (s. 1-11). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Demiryürek, M. (2008). Bir Türk ve Bir İngiliz Tarih Ders Kitabında Konuların Ele Alınış Tarzına ve Değerlendirme Sorularına Eleştirel Bir Bakış. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:24*, 113-124.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Aktif Yayınevi 5.Baskı.
- Duman, T., & Çakmak, M. (2003). Ders Kitabının Nitelikleri. L. Küçükahmet içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu* (s. 16-33). Ankara: Nobel Yayınları.
- Fatima, M., Noor, S., & Shafqat, A. (2015). An Overview of Geography Education in Pakistan. *Coğrafya Eğitimi Dergisi [Turkish Journal of Geography Education], 1(2)*, 43-53.
- Girgin, M., & Ertürk, M. (2006). Yürürlükteki Program ve Ders Kitaplarına Göre Ortaöğretim Coğrafya Perspektifimiz. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, Sayı:1*, 1-13.
- Gümüş, E. (2004). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitaplarına Bir Bakış. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 83-87.
- Güneş, H. (2015). *Eğitim Bilimleri Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Ütopya Yayınları.

- İnce, Z. (2014). Türkiye’de ve Hollada’da Coğrafya Eğitimi ve Öğretiminin Müfredatlar, Metotlar ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kabapınar, Y. (2006). Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Sosyal Bilgiler Örneği. Ö. Demirel, & K. Kiroğlu içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme* (s. 201-222). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kaptan, A. Y., & Kaptan, S. (2005). Ders Kitaplarındaki Tasarım Sorunları ve Öğrencilerin Öğrenme Düzeyine Etkisi. *Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı:19*, 59-66.
- Kaptan, A. Y., & Kaptan, S. G. (2006). Ders Kitaplarında Görsel Düzen. Ö. Demirel, & K. Kiroğlu içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme* (s. 159-185). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karakuş, N., & Turgut, E. (2017). Avustralya’daki ve Türkiye’deki 8. Sınıf Ana Dili Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tema ve Tür Bakımından Karşılaştırılması: Cambridge ve MEB Örneği. *International Journal of Languages Education and Teaching, Volume:5, Issue:3*, 632-650.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 25.Basım.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2003). *Konu Alanı ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kılıç, D. (2006). Ders Kitabının Öğretimdeki Yeri. Ö. Demirel, & K. Kiroğlu içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (s. 37-53). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kızılçaoğlu, A. (2003). Ortaöğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 8*, 19-34.
- Kurtkaya, S. (2010). Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Materyal Kullanımı ve Coğrafya Sınıflarının Gerekliği. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Küçükahmet, L. (2003). Ders Kitaplarının Nitelikleri. L. Küçükahmet içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu* (s. 2-16). Ankara: Nobel Yayınları.
- Longman. (2003). *Longman Dictionary of Contemporary English*. Letterpart, UK: Pearson/Longman.
- MEB. (2015, Ekim 14). *Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/15022312_yonetmelikdegisikligi_der skitaplari_14102015.pdf web adresinden 22.12.2015 tarihinde edinilmiştir. adresinden alındı

- Mozakoğlu, M. (2006). Ders Kitaplarında Bilimsel İçerik. Ö. Demirel, & K. Kıroğlu içinde, *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (s. 125-148). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Seyidoğlu, H. (2000). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Şahin, V., & Özey, R. (2012). İngiltere’de Lisans Düzeyinde Coğrafi Arazi Çalışmaları. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 25*, 1-17.
- Taş, H. İ. (2002). Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye'nin Ortaöğretim Kurumlarındaki Coğrafya Eğitiminin Karşılaştırılması. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 6*, 53-72.
- Tor, H., & Erden, O. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgi Teknolojilerinden Yararlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET volume:3 Issue: 1*, 120-130.
- TTK. (1981). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ünlü, M. (2014). *Coğrafya Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yaşar, O. (2005). Türkiye’de Okutulan Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitaplarında Ölçme Ve Değerlendirme Çalışmalarına Yönelik Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. *International Journal of Progressive Education (INASED), Volume 1 Number 2*.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık Dokuzuncu Baskı.